

ਕੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ ਜਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ?

Whether taking bath at various religious places or visiting them is acceptable according to Guru Granth Sahib?

[Top](#) [Brief Conclusion](#)

ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਇਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਰਵਾਇਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਐਸੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਕਈ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਾਂ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਕ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮੁ ਜਪਣਾ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਘੋਟਾ ਲਾਣ ਨਾਲ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਵੀਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਐਸਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਮ ਰਾਮ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਂ) ਬੋਲਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਲੀ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨਾਲ, ਨਾਮੁ ਜਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਵੱਸ ਜਾਏ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੇ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥੧॥

ਅੰਤਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਿਸੁ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚੀਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੪੯੧)

ਜੇਕਰ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਚ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਰੱਖੀਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਚ ਕਰਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਜਾਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਭਵਣਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵੀ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ, ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਵੀ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਚਤੁਰਾਈ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੂੜ ਦਾ ਪਰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਰਜਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੁਕਮੁ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਹੀ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਹੁਕਮੁ ਦੀ ਇਹ ਵਿਧੀ ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਜਦ ਤੋਂ ਜਗਤ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਲਿਖੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿੱਥ ਮਿਟਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮੁ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲੇ। ਜੇਕਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁੱਤਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿੱਥ ਪੈਂਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥ ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ

ਭਾਰ ॥ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥ ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ

ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥੧॥ (੧)

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ “**ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ**”, ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ (System) ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹਾਂਗੇ, ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/Bani3510GurMag200604.pdf>

<http://www.sikhmarg.com/2006/0430-bani-hukam.html>

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਬਾਹਰੇ ਝੂਠੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ।

ਅੰਦਰੂ ਝੂਠੇ ਪੈਜ ਬਾਹਰਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਫੈਲੁ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜੇ ਨਾਵਹਿ ਉਤਰੈ ਨਾਹੀ ਮੈਲੁ ॥ (੪੨੩)

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ, ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਤਖਤਾਂ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਗੁਰਸਿਖ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੀਰਥ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥੁ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਸਦਕਾ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣੁ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥ (੬੮੨)

ਅੱਜਕਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕਰਕੇ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਬੋਰਡ ਮਿਲਣਗੇ, “**ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣੁ ਜਾਉ**“। ਪਰ ਨਾਮੁ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, “**ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ**“। ਖਾਲੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲਣਗੇ, ਪਰੰਤੂ, “**ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ**“ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਸਬਦ ਦੀ ਬੀਚਾਰੁ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਤਰਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥੁ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਨਾਮੁ ਹੈ।

ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਚੁੱਪ ਸਾਧੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੀ ਡਾਂਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵਾਲਾ ਆਰਾ ਰਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਜਤਨ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਇਸੜੀ, ਵਧੀਆ ਘੋੜੇ, ਵਧੀਆ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਅੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮੀਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕੀਦਾ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਨਿਵਲੀਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨਾੜੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਰ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਡਿੱਗਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ! ਮੈਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਚੰਗੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥ ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥੧॥ ਪਿਆਰੇ

ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ॥ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੬੪੧-੬੪੨)

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/Bani2060GurMag200609.pdf>

<http://www.sikhmarg.com/2006/0903-vidia-vichari.html>

ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲਾ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ; ਪਰ ਮਾਇਕ ਸੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਫਲ ਬਹੁਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ

ਹੈ, ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਜਾਏ, ਮਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੌਜ ਮੇਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਬਾਹਰ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ ਜਲ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ, ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਵੇਦਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਜੇਹੀ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਿਆ ਕਰ ਤੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਰ ਕਿ, ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿੰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਰੇ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਨਾਇ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚਾ ਏਕੁ ਤੂ ਹੋਰੁ ਮੈਲੁ ਭਰੀ ਸਭ ਜਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੫੨)

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹ ਸਰੀਰ, ਸਾਡਾ ਇਹ ਮਨ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਇਹ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਸ ਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਅਜੇਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਚਾ ਤੀਰਥੁ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਦਿਖਾਏ ਤਿਤੁ ਨਾਤੈ ਮਲੁ ਜਾਏ ॥ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਸਚਾ ਹੈ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨ ਲਾਏ ॥ ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੀ ਸਾਲਾਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਏ ॥੫॥ (੨੫੩)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਭਿਨਾਸੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਗੀਤ ਕਬਿੱਤ ਗਾਵਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਭਿਨਾਸੀ ਟਿਕਾਣੇ ਵਾਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਹੀ ਮੇਰਾ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਲਈ ਖੱਬੀ ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ (ਚੰਦੁ = ਖੱਬੀ ਸੁਰ ਇੜਾ, ਸੂਰਜੁ = ਸੱਜੀ ਸੁਰ ਪਿੰਗਲਾ), ਭਾਵ, ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਉਤਾਰਨੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਅਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੇਲੋੜੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਮੈਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਬੈਰਾਗੀ ਰਾਮਹਿ ਗਾਵਉਗੋ ॥ ਸਬਦਿ ਅਤੀਤ ਅਨਾਹਦਿ ਰਾਤਾ ਆਕੁਲ ਕੈ ਘਰਿ ਜਾਉਗੋ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਅਉਰੁ ਸੁਖਮਨਾ ਪਉਨੈ ਬੰਧਿ ਰਹਾਉਗੋ ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਸਮ ਕਰਿ ਰਾਖਉ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜਾਉਗੋ ॥੨॥ ਤੀਰਥ ਦੇਖਿ ਨ ਜਲ ਮਹਿ ਪੈਸਉ ਜੀਅ ਜੰਤ ਨ ਸਤਾਵਉਗੋ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰੁ ਦਿਖਾਏ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਨਾਉਗੋ ॥੩॥ (੯੨੨)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ, ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਅਠਾਹਠ

ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਮੁ ਜਪਣ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ ॥ ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸੁਣਿਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ਸੁਣਿਐ ਲਾਰੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥ ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥੧੦॥ (੩)

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/Bani3830GurMag200702.pdf>

<http://www.sikhmarg.com/2007/0218-sukh-duk.html>

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਉਣੀ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਾਣ ਜਾਂ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਹਜਿ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਸ਼ੀ, ਮੁਨੀ ਤੇ ਮੋਨਧਾਰੀ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਭੌਂ ਭੌਂ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਿਰਫ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤੀਜਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰ ਕਦੇ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਅਤੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਜੀਵ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਤੁ ਅਜਰਾਵਰੁ ਅਮਰੁ ਤੁ ਸਭ ਚਾਲਣਹਾਰੀ ॥ ਨਾਮੁ ਰਸਾਇਣੁ ਭਾਇ ਲੈ ਪਰਹਰਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਪਤੀਐ ਹਰਿ ਬੁਝੀਐ ਗੁਰਮਤੀ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰਾ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਹੈ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਾ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਕਿਲਵਿਖ ਕਾਟਣਹਾਰਾ ॥੨॥ (੧੦੦੯)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਾਪ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਗਏ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਾਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭਟਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਮਨੁ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਾਪੁ ਤਨ ਤੇ ਗਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਗਲ ਪੁਰਬਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨਾਇਆ ॥੧॥ ਤੀਰਥੁ ਹਮਰਾ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ॥ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੧੧੪੨)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਦਿੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਸਮਝੋ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ ਕੀਆ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਗ ਨਾਏ ਧੁਰਿ ॥੨॥ (੧੧੯੮)

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/Bani2010GurMag200703.pdf>

<http://www.sikhmarg.com/2007/0325-sadh-sangat.html>

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਉੱਡ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਧੂੜ, ਭਾਵ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਖਿਆ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੁਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੧੨੬੩)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਜਾਂ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਠੱਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਕਦਰ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਭੇਖੀ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ ਤੀਰਥਿ ਨਹੀ ਦਾਨੇ ॥ ਪੁਛਉ ਬੇਦ ਪੜੀਤਿਆ ਮੁਠੀ ਵਿਣੁ ਮਾਨੇ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀਮਤਿ ਸੋ ਕਰੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨੇ ॥੮॥੬॥ ॥ (੧੦੧੨-੧੦੧੩)

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਵੇਦ ਪੁੰਨਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਕੰਮ ਪਾਪ ਹਨ, ਫਲਾਣੇ ਕੰਮ ਪੁੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਤੇ ਕਦੇ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਚਿੰਤਾ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਫਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇ ਨਿਚੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਜਾਉ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਰੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ “ਮੈਂ ਧਰਮੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਧਰਮੀ ਹਾਂ”। ਜੇਕਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਵਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਥਾਂ ਦੱਸ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੋਹ ਤੇ ਚਿੰਤਾ, ਹਉਮੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ, ਆਦਿਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੀਰਥਿ ਜਾਉ ਤ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੁਛਉ ਤ ਮਾਇਆ ਰਾਤੇ ॥੧॥ ਸੋ ਅਸਥਾਨੁ ਬਤਾਵਹੁ ਮੀਤਾ ॥ ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ਇਹੁ ਅਸਥਾਨੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੁਜਾ ॥੨॥੫੮॥ (੩੮੫)

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦਰਜ਼ੀ ਕੱਪੜਾ ਮਾਪ ਕੇ ਤੇ ਕਟ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਸਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਆਦਿਕ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਜਿੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੋਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੋਲੇ ਨਾਲ ਬੇਸਮਝ ਜੀਵ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਪੋਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਦਾ ਇਸ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉੱਠ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਠੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਇਹ ਮੈਲ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ। ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ ਹਉਮੈ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਇਆਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਭ ਜੀਵ ਇਥੋਂ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਗੇ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਝੂਠੁ ਪਰਾਨੀ ॥ ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਮੁਠੁ ਪਰਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਨ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਹਉਮੈ ਫੈਲੁ ॥ ਲੋਕ ਪਚਾਰੈ ਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਣੇ ਚਲਸਹਿ ਰੋਇ ॥੨॥ (੮੯੦)

ਜਗਤ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਦਾ ਦੁਖ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਚੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਸੌ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਲੋਕ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਗੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਆ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਵਿੱਦਿਆ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਮੈਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ ਲਵੋ, ਭਾਵ, ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਜਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਧੋਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਜਗਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਣੀ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਆਇ ॥ ਪੜਿਐ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਪੁਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ ॥੧॥ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਾ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਿ ਥਕੇ ਮੈਲੁ ਨ ਸਕੀ ਧੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੩੯)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੀ ਖੱਟਾਂਗਾ? ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਕੁਝ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਸੁਣ ਲਈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਮੋਤੀ ਉਪਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੇਰੀ ਆਪ ਜੀ ਅੱਗੇ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਸਮਝ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਸਰੇ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ॥ ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ ॥ ਮਤਿ ਵਿਚਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਿਕ ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ ॥ ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥੬॥ (੨)

ਜੇਹੜਾ ਬੰਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਧੋ ਸਕਦਾ। ਹਠ ਕਰ ਕੇ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਕੇ, ਜਾਂ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਨਾਲ, ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ ਸੋ ਹੋਵੈ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਨਾਵਣ ਕਿਉ ਅੰਤਰ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚ ਘਰੁ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਯੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਹਲੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ॥੩॥ ॥੪॥੨॥ (੨੪੩)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ, ਗੁਣਹੀਣ ਹਾਂ। ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਉਹ ਗੁਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਾਲਣ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਈਏ, ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਕੁ ਅੱਗ ਪਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਬਾਲਣ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਇਕ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਾਂਜੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਮਨ ਵੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਖੁਦ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੀ ਮੰਗਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਂਦੇ ਰਹੀਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਤਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਲਿ ਮਲਿ ਕਾਇਆ ਮਾਜੀਐ ਭਾਈ ਭੀ ਮੈਲਾ ਤਨੁ ਹੋਇ ॥ ਗਿਆਨਿ ਮਹਾ ਰਸਿ ਨਾਈਐ ਭਾਈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥੫॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਦੇਹਿ ॥ ਪਾਹਣੁ ਨੀਰਿ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਬੁਝਹਿ ਤੇਹਿ ॥੬॥ (੬੩੭)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਲੋਹਾਰੀਪਾ ਜੋਗੀ ਨੇ ਜੋਗ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਇਉਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ, ਭਾਵ, ਸੰਸਾਰਕ ਝੰਬੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਰੁੱਖ ਬਿਰਖ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਗਾਜਰ ਮੂਲੀ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ; ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ; ਇਸ ਨਾਲ ਸੁਖ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਲੋਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲਿਆ, ਕਿ ਇਹੀ ਹੈ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਜੋਗ ਦੀ ਵਿਧੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ, ਕਿ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੇ, ਭਾਵ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਵੀ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡੋਲਣ ਨਾ ਦੇਵੇ; ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਝਣ ਦਾ ਅਸਲੀ ਘਰ, ਅਸਲੀ ਟਿਕਾਣਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਡੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵੀ ਘੱਟ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਘੱਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਸਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਿ ਨਿਰਾਲੇ ਰੁਖਿ ਬਿਰਖਿ ਉਦਿਆਨੇ ॥ ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਅਹਾਰੇ ਖਾਈਐ ਅਉਧੁ ਬੋਲੈ ਗਿਆਨੇ ॥ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ ॥ ਗੋਰਖ ਪੁਤੁ ਲੋਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ ॥੨॥ ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਨੀਂਦ ਨ ਆਵੈ ਪਰ ਘਰਿ ਚਿਤੁ ਨ ਡੋਲਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਨੁ ਟੇਕੁ ਨ ਟਿਕਈ ਨਾਨਕ ਭੂਖੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਹਾਟੁ ਪਟਣੁ ਘਰੁ ਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਵਾਪਾਰੇ ॥ ਖੰਡਿਤ ਨਿਦਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰੰ ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥੮॥ (੯੩੮-੯੩੯)

ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਅੱਜਕਲ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਜੋਗ ਮਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਖੋਜ ਵਾਲ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਗਨ ਤੇ ਮੁਹੂਰਤ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਣਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਫਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਕੀ ਵਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਪੱਕਾ ਕਰਕੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਮ ਹੈ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਬੇਦ ਅਰੁ ਨਾਦ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪੂਰੇ ਕਾਜ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪੂਜਾ ਦੇਵ ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ॥੧॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦ੍ਰਿੜਿਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਭ ਤੇ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਾਮੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੧੧੪੫-੧੧੪੬)

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/BookGuruGranthSahibAndNaam.pdf>

<http://www.sikhmarg.com/pdf-files/sggs-naam.pdf>,

<http://www.singhsabhacanada.com/wp-content/uploads/2017/09/Book-Guru-Granth-Sahib-and-Naam-20170901-1.pdf>

ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਾਂ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਰੋਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿੰਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੀ ਭੁੱਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪੋਂਹ ਸਕਦਾ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਜਾਂ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਲੋਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੰਕਾਰ ਜਿਤਾਣ ਲਈ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕਾਮਾਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਨੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰੈ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ॥ ਪਾਠ ਪੜੈ ਲੇ ਲੋਕੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਤੀਰਥਿ ਭਰਮਸਿ ਬਿਆਧਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥੪॥ (੯੦੫-੯੦੬)

ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਗਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਇਆਂ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਜੋਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਤ ਦੇ ਸੋਗ ਕੀਤਿਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਵਗ ਸਰੇਵੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੂਪ, ਮਾਲ ਧਨ ਤੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆਂ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀਵ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਜਾਂ ਨੰਗੇ ਘੁਮਣ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ। ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰੀਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਸੀਜਦਾ ਹੈ। ਜੇਧੇ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਸੁਆਹ ਆਦਿਕ ਮਲ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਿੱਬੜਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੋਦਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੁਰਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਸੋਗੀ ਕੀਤੈ ਰੋਜਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਰੂਪੀ ਮਾਲੀ ਰੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਤੀਰਥ ਭਵਿਐ ਨੰਗਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਦਾਤੀ ਕੀਤੈ ਪੁੰਨਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਬਾਹਰਿ ਬੈਠਿਆ ਸੁੰਨਿ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਭੋਤਿ ਮਰਹਿ ਭਿਤਿ ਸੂਰ ॥ ਨ ਭੀਜੈ ਕੇਤੇ ਹੋਵਹਿ ਪੁੜ ॥ ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਭੀਜੈ ਸਾਚੈ ਨਾਇ ॥ ੨ ॥ (੧੨੩੭)

ਅਕਸਰ ਮਨੁੱਖ ਬੇਗਾਨੇ ਲਈ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੇਗਾਨੇ ਦੀ ਜਾਨ, ਮਾਲ ਤੇ ਇਜਤ ਬਾਰੇ ਬੁਰਾ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤਨ ਭਾਵੇਂ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮਨ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤਨ ਭਾਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮਨ ਕੂੜ ਕਪਟ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜਪ ਤਪ ਵੀ ਮੈਲਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਬੁਰੀ ਸੋਚ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਰ ਧੰਨ ਤੇ ਪਰ ਤਨ, ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਿੰਦਾ, ਕੰਨ ਨਾਲ ਚੁਗਲੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ, ਨੱਕ ਨਾਲ ਸੁਗੰਧੀ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਇਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੰਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਬੁਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ। ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੈਨੂੰ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥੧॥ ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਆ ਮੇ ਕਉ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੫੫੮)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ ਜੀਵ ਮਿਤ੍ਰ! ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਦੀ ਅਕਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਹੋਵੇ। ਜੀਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਕਸੈਲੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਪਛਾਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਪਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਈ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਐ ਜੀਵ ਤੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਤਾਂ ਦੂਰ ਰਹੋ, ਕਾਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਜੀਵ, ਤੀਰਥ, ਵਰਤ, ਸੁਚਿ, ਸੰਜਮ, ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਇਸ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦਾ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਲੋਂ ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ ਰੱਖਿਆਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਜੀਵ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਮੈ ਮਤਿ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਾਮਿ ਵਿਆਪਿਆ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਮੁ ਨ ਚਿਤਿ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਨਾਹੀ ਹੋਰਿ ਜਾਣੈ ਰਸ ਕਸ ਮੀਠੇ ॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਣ ਸੰਜਮੁ ਨਾਹੀ ਜਨਮਿ ਮਰਹੁਗੇ ਝੂਠੇ ॥ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੁ ਨਾਹੀ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਨਹੀ ਪੂਜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਦੁਬਿਆ ਵਿਆਪੈ ਦੂਜਾ ॥੨॥ (੭੫)

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿੰਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਨੇਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਨਿੱਤ ਦੀ ਕਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸਤਾਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾ ਕੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਹੇ ਜੋਗੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਬਰਫ਼ਾਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਬਿਭੂਤ ਮਲਦੇ ਹੋ, ਸਿੰਕੀ ਵਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਬਰਫ਼ ਵਰਗੇ ਠੰਡੇ

ਠਾਰ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲੀ ਨਾਦ ਵਜਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਅਸਲ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੰਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਹਿਵ ਸੀਤਲੁ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਬਿਭੁਤ ਚੜਾਵੈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਆਪਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਵੈ ॥ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਨਾਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥੪॥ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਸਾਰਾ ॥ ਤੀਰਥ ਮਜਨੁ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਥਾਨੁ ਮੁਰਾਰਾ ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰਾ ॥੫॥ (੪੧੧)

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਜਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਚੁੱਭੀ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਡੂੰਘੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਮੋਤੀ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਹਨ, ਤੇ ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਸੌਂਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਖਜਾਨੇ ਖੋਜ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਇਕ ਐਸਾ ਦਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਐਸਾ ਜਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਦਾ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਜਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੂਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਪਰੇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਸਫਲ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨੀਰੁ ਗਿਆਨਿ ਮਨ ਮਜਨੁ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸੰਗਿ ਗਰੇ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕ ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸੁੰ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ॥੧॥ ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ਤੀਰਥੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਸਰੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤਾਸੁ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰੁ ਦਰਿਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪਾਇਐ ਪੂਰਾ ਨਾਵਣੁ ਪਸੁ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰੈ ॥੨॥ (੧੩੨੮-੧੩੨੯)

ਕਈ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰੀਰਕ ਚੋਲਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਏ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ, ਭਾਵ, ਸਦਾ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤਿਆਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨਾਸਵੰਤ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵੀ ਧੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ, ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਦੇਹ ਛੁਟੈ ॥ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ ਨ ਮਨ ਤੇ ਹੁਟੈ ॥ ਸੋਚ ਕਰੈ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਤਨ ਤੇ ਜਾਤਿ ॥ ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਬਹੁ ਸਾਧਨਾ ਕਰੈ ॥ ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਖਿਆ ਟਰੈ ॥ ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹ ਅਨੀਤਿ ॥ ਸੁਧ ਕਹਾ ਹੋਇ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਉਚ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਰੇ ਪਤਿਤ ਬਹੁ ਮੁਚ ॥੩॥ (੨੬੫)

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ, ਮਾਇਆ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕਣ ਦੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ, ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਧਾਤੁਰ ਬਾਜੀ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥੧੨॥ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਰਵਰੁ ਹੈ ਸੰਤਹੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੧੩॥ ਨਾਮਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਨਿਰਮਲ ਸਬਦੇ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥੧੪॥ (੯੦੯)

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਮਾਨੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾਨ ਕਰ ਲਏ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਾਰੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸੁੱਚ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ।

ਸਲੋਕ ॥ ਕੋਟਿ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੰ ਅਨਿਕ ਸੋਧਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਹ ॥ ਉਚਰੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਸਰਬ ਪਾਪ ਬਿਮੁਚਤੇ ॥੧॥ (੨੦੬)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਚਾਈ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਭਰਮਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕੀਏ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਰਾ ਕੁ ਵਿਚਾਰੋ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਸੂਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਉ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸੂਤਕ, ਭਾਵ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪੀਤਿਆਂ ਤ੍ਰੇਹ ਜਰੂਰ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੁਲੀ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਧੁਪ ਸਕਦਾ। ਸੁੱਚੀ ਚੁਲੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਚਿਤੁ ਨ ਧੋਈ ਮੁਖਿ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ ॥ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਜਗਤ ਕਾ ਫਿਰਿ ਪਾਣੀ ਸਭੁ ਖਾਇ ॥੨॥ (੧੨੪੦)

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਹਰੇਕ ਜੀਵਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਦਰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਝਗੜਾ ਬਹਸ ਤੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਵੱਡਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਖਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਭਗਤ ਸਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਮਕਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰਥਿ ਭਰਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਛੂਟਿਸਿ ਪੜਿਆ ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ਭਇਆ ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗੁ ਸੁ ਅਧਿਕ ਵਡੇਰਾ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੁਹਤਾਜੁ ਭਇਆ ॥੮॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੈ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਤਿਸੁ ਰੋਗੁ ਗਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਨ ਅਨਦਿਨੁ ਨਿਰਮਲ ਜਿਨ ਕਉ ਕਰਮਿ ਨੀਸਾਣੁ ਪਇਆ ॥੯॥੧॥ (੧੧੫੩-੧੧੫੪)

ਜੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਵੀ ਟਿਕੀ ਰਹੇ, ਤੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨੁਹਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜ ਸਕਨਾ। ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨਹਾਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਭਗਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀਜਿਆਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੋ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਵਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਚੇਤੇ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਅਸਲੀ ਦੇਵ ਹੈ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆਂ ਜੇਕਰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡੱਢੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਨੁਹਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਡੱਢੂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝੋ, ਪਰੰਤੂ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹ ਸਦਾ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਸੱਚਾ ਨਾਵਣੁ, ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਸਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਜੇ ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ਤਿਸੁ ਬੈਕੁੰਠ ਨ ਜਾਨਾਂ ॥ ਲੋਕ ਪਤੀਣੇ ਕਛੁ ਨ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਰਾਮੁ ਅਯਾਨਾ ॥੧॥ ਪੁਜਹੁ ਰਾਮੁ ਏਕੁ ਹੀ ਦੇਵਾ ॥ ਸਾਚਾ ਨਾਵਣੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ ॥ ਜੈਸੇ ਮੇਂਡੁਕ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ ॥੨॥ (੪੮੪)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਬੁਝਾਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਸਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਛੱਡੋ, ਮਨ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਵੀ ਛੱਡੋ। ਬਾਹਰੋਂ ਸ਼ਕਲ ਧਰਮੀਆਂ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ, ਇਸ ਦੇ ਰੁਖੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਪਿਆਂ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੁ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਨਾ ਫਿਰੀ। ਜੇ ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਢੁੰਢਣ ਚਲ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਸ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਔਗੁਣ ਛੱਡ ਕੇ, ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰੋ। ਜੇ ਔਗੁਣ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪਛੁਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਮੋਹ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਦੀ ਮੈਲ ਹੈ ਤੇ ਲੋਭ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਠੱਗੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਤੀਰਥ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅੰਦਰਲੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮੁ ਜੱਪਾਗੇ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਭ ਛੱਡ, ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਝੂਠ ਤਿਆਗ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ, ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ, ਪਰੰਤੂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਇਹ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ।

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਜਿਸੁ ਜਲ ਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਛੋਡਹੁ ਵੇਸੁ ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਇਹੁ ਫਲੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ॥੧॥ ਮਨ ਰੇ ਬਿਰੁ ਰਹੁ ਮਤੁ ਕਤ ਜਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਬਾਹਰਿ ਢੁਢਤ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਘਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਘਟ ਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਗੁਣ ਛੋਡਿ ਗੁਣਾ ਕਉ ਪਾਵਹੁ ਕਰਿ ਅਵਗੁਣ ਪਛੁਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕੀਚ ਬੁਢਾਹੀ ਜੀਉ ॥੨॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲੋਭ ਬਹੁ ਝੂਠੇ ਬਾਹਰਿ ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥੩॥ ਪਰਹਰਿ ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਰੂਤੁ ਤਿਆਗਹੁ ਸਰੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਜੀਉ ॥੪॥੯॥ (੫੯੮)

ਜੇਕਰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਲਿੱਬੜ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਮਲ ਮੂਤਰ ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਲਾ ਕੇ ਧੋਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਪ ਸਿਰਫ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆਂ ਹੀ ਧੋਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੁੰਨ ਜਾਂ ਪਾਪ ਨਿਰੇ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਬੀਜਾਂਗੇ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮੁ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਾਂਗੇ।

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹੁ ॥ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹੁ ॥ ਮੂਤੁ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥ ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥ ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਯੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥੨੦॥ (੪)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ, ‘ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ, ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ’ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਹੁਕਮੁ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੁਕਮੁ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ‘ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪਾਈਅਹਿ’। ਹੁਣ ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲਾ ਖਿਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਖਾਸ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਜੇਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮੁ ਦੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਮੈਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਮੈਲ ਧੁਪ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਲਾਸ ਦੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੇ ਕਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਰ ਮੱਤ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਤ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਟਿਕਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਟਿਕਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਰਾਮ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਠੀਕ ਠਾਕ ਬਚਾ ਲਏ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਸ

ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦੇ ॥ ੧੯ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਨੇ ਦਾਨਾ ॥੧॥ ਸਭਿ ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੇ ॥ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਸਭਿ ਥੋਕ ਉਬਾਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਲਾਥੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਇਓ ਸਾਥੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥੧॥੬੫॥ (੬੨੫)

ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਜਾ ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਿਰਾ ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੀਰ ਧੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਲਾ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਥਾਂ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ, ਮੋਹ ਵਿਚ, ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾ ਕਰਕੇ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਜੇਕਰ ਨਾਮੁ ਵਲੋਂ ਬੋਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਕ ਕਰਮ ਇਉਂ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੰਡ ਨੂੰ ਕੁੱਟੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖੁੰਡ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਾਹਰੁ ਧੋਇ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ ਦੁਇ ਠਉਰ ਅਪੁਨੇ ਖੋਏ ॥ ਈਹਾ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪਿਆ ਆਗੈ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਏ ॥੧॥ ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਕੀ ਮਤਿ ਹੈ ਹੋਰਾ ॥ ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ ਨਾਮੁ ਨ ਸੁਨਈ ਡੋਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੩੮੧)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਧੋ ਲੈਣਾ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਉੱਡ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਧੂੜ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਖੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ ॥ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੁਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੧੨੬੩)

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ ਭਾਵ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਕੀ ਇਹ ਮਨ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਬਲਵਾਨ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨ ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ? ਕੀ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਿਰ ਨਿਵਾਉਣ ਜੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਮਿਲਿਆ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਪੂਜਣ ਜੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਉਹ ਭਗਤ ਵਧੀਕ ਪੂਜਣ ਜੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਤੀਰਥ ਬਣਿਆ।

ਗਉੜੀ ॥ ਝਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੌ ਕਾਮੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾ ਸਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਰਾਮੁ ਬਡਾ ਕੈ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨਿਆ ॥੧॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾਸੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਬੇਦੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ॥੨॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਭਇਆ ਉਦਾਸੁ ॥ ਤੀਰਥੁ ਬਡਾ ਕਿ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥੩॥੪੨॥ (੩੩੧)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, 'ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਰੱਬ ਹਾਂ', ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਮੈ' ਨੂੰ, ਭਾਵ ਇਸ 'ਮਨ' ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਆਪਾ ਵਾਰਿਆ ਜਾਏ। ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਤੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਖੁਦ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਾ 'ਗਿਆਨ' ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਸਦਕਾ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ। ਹਰੇਕ ਖਿਨ ਖਿਨ, ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ, ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਉੱਦਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲਿਆ, ਭਾਵ, ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਲਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਉਸ ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ।

ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਿਮਖ ਵਿਖਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੀ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਵੇਖਣਿ ਆਇਆ ॥ ਜਿਨ ਦਰਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰੂ ਕੀਆ ਤਿਨ ਆਪਿ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ॥ ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕੁ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ ॥ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥੨॥ (੧੧੧੬)

ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਖੋਟੇ ਮਨ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ ਇਕ ਹਿੱਸਾ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਮੈਲ ਤਾਂ ਲਹਿ ਗਈ, ਪਰੰਤੂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਦੂਣੀ ਮੈਲ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਤੁੰਮੀ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਤੁੰਮੀ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਧੋਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੋਲ ਵਿਸੁ, ਭਾਵ ਕੋੜਤਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਟਿਕੀ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਤੇ ਚੋਰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹਾ ਕੇ ਵੀ ਚੋਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਃ ੧ ॥ ਨਾਵਣ ਚਲੇ ਤੀਰਥੀ ਮਨਿ ਖੋਟੈ ਤਨਿ ਚੋਰ ॥ ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆ ਦੁਇ ਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ ॥ ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੁਮੜੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ ॥ ਸਾਧ ਭਲੇ ਅਣਨਾਤਿਆ ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰਾ ਚੋਰ ॥੨॥ (੨੮੯)

ਕਈ ਲੋਕ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਿੱਸਣ, ਤੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਇਉਂ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਿਆ ਸਮਝੋ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜੁਆਰੀਆ ਜੂਏ ਵਿਚ ਧਨ ਹਾਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਭਾਰ ਰੋਗ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਦਿੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਬਾਹਰੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦਿੱਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪਣ ਦਾ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਵਲ ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੇ ਭੂਤਾਂ ਵਾਂਗ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮੁ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੋਡ ਜੂਏ ਵਿਚ ਹਾਰ ਲਈ ਸਮਝੋ।

ਜੀਅਹੁ ਮੈਲੇ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲ ॥ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲ ਜੀਅਹੁ ਤ ਮੈਲੇ ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਜੁਐ ਹਾਰਿਆ ॥ ਏਹੁ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥ ਵੇਦਾ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਸੋ ਸੁਣਹਿ ਨਾਹੀ ਫਿਰਹਿ ਜਿਉ ਬੇਤਾਲਿਆ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸਚੁ ਤਜਿਆ ਕੂੜੇ ਲਾਗੇ ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਜੁਐ ਹਾਰਿਆ ॥੧੯॥ (੯੧੯)

ਨਿਰੇ ਬਾਹਰੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦਿੱਸਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਰੋਗ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਰੋਗ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਨੰਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮੁ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਇਹੀ ਹੈ ਮਨ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਵਸੀਲਾ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਰਗ।

ਹੇ ਪਖੰਡੀ ਮਨੁੱਖ! ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਠੱਗੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਤੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੂੜ ਕਪਟ ਦੀ ਮੈਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ, ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ, ਬਾਹਰੋਂ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਰੱਖਣਾ ਇਕ ਧੋਖਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲਉਕੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕੂੜਤਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਾਂ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ। ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਹੀ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ

ਕਿ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਨਿਮਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਢਹਿ ਪੈਣਾ ਹੈ।

**ਹਿਰਦੈ ਕਪਟੁ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ ॥ ਝੂਠੇ ਕਹਾ ਬਿਲੋਵਸਿ ਪਾਨੀ ॥੧॥ ਕਾਂਇਆ ਮਾਂਜਸਿ ਕਉਨ ਗੁਨਾਂ ॥ ਜਉ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹੈ ਮਲਨਾਂ ॥੧॥
ਰਹਾਉ ॥ ਲਉਕੀ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਈ ॥ ਕਉਰਾਪਨੁ ਤਉ ਨ ਜਾਈ ॥੨॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਾਰਿ ਮੁਰਾਰੀ
॥੩॥੮॥ (੬੫੬)**

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਭਾਵ, ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਨਿਰਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਉਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੱਡੂ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੱਡੂ ਵੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

**ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ॥ ਸੰਧਿਆ ਪ੍ਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨੁ ਕਰਾਹੀ ॥ ਜਿਉ ਭਏ ਦਾਦੁਰ ਪਾਨੀ ਮਾਹੀ ॥੧॥ ਜਉ ਪੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤੇ
ਸਭਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਜਾਹੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (੩੨੪)**

ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ, ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਪਾਠ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵੱਸ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਉੱਦਮ ਉਹ ਹੈ, ਕਿ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈਏ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ।

ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਜਿੰਦ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਵਸੀਲਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਵੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

**ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਜੀਆ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਜਿਨਿ ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਈ ਹੋਆ ਕ੍ਰਮ
ਰਤੁ ਕੋਈ ਤੀਰਥ ਨਾਇਆ ॥ ਦਾਸੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥੧॥ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਸੁਆਮੀ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਿਮਰੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
॥੨॥੩॥੫॥ (੬੮੪)**

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਮੈਂ ਕਾਬੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਉਥੇ ਗਏ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਖੁਦਾ ਮਿਲ ਪਿਆ! ਉਹ ਮੇਰਾ ਸਾਈਂ ਖੁਦਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਥਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦਿਆਂਗਾ। ਹੇ ਸਾਈਂ! ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਕਾਬੇ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਰੰਤੂ, ਹੇ ਖੁਦਾ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਕੀ ਖਤਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਜੇ ਹੱਜ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ? ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਜੁਲਾਹਾ ਸਨ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਜ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਉਕਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੱਜ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਖੁਦਾ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੋਕ ਧੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਗਾਂ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਆਖਦੇ ਇਹ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਬਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੁਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਿਉਂਕਿ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤਿਆਂ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਥੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਤੇ ਬਹਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਖਾ ਪੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਧੱਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁਲਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਖੁਦਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ 'ਕੁਰਬਾਨੀ' ਦੇ ਕੇ ਧੋਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਖੁਦਾ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਲ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਕਬੀਰ ਹਜ ਕਾਬੇ ਹਉ ਜਾਇ ਥਾ ਆਗੈ ਮਿਲਿਆ ਖੁਦਾਇ ॥ ਸਾਂਈ ਮੁਝ ਸਿਉ ਲਰਿ ਪਰਿਆ ਤੁਝੈ ਕਿਨਿ ਫੁਰਮਾਈ ਗਾਇ ॥੧੯੨॥
ਕਬੀਰ ਹਜ ਕਾਬੈ ਹੋਇ ਹੋਇ ਗਇਆ ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਕਬੀਰ ॥ ਸਾਂਈ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਆ ਖਤਾ ਮੁਖੁ ਨ ਬੋਲੈ ਪੀਰ ॥੧੯੮॥ (੧੩੨੫)**

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਹਰੇਕ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਗਾਹਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਕਿਉਂ ਲਤਾੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ? ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭਾਲਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਥਲ ਤੇ ਪਹਾੜ ਗਾਹ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖੋੜੀ ਦੂਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਲੋਟਾ ਵੀ ਸੌ ਕੋਹ ਦੂਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬੁਢੇਪਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੋਹਿ ॥ ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਫੂਢੋਹਿ ॥੧੯॥ ਫਰੀਦਾ ਇਨੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਥਲ ਡੁੰਗਰ ਭਵਿਓਮਿ ॥ ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੁਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਓਮਿ ॥੨੦॥ (੧੩੭੮)

ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸੱਚੇ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਾਵਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਬਗਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਲਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁਟ ਘੁਟ ਕੇ ਫੜਦਾ ਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਲੁਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਖੋਹ ਉਡਾ ਕੇ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਉਹੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਪਾਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਕਈ ਪਾਪ ਚੜ੍ਹਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੂੰਬੜੀ ਡੁਬਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੜੱਤਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪਾਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਜਹਿਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਰਜੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਦਿਓ, ਉਸ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਠੋਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਠੋਰ ਮਨ ਭਿਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਭੰਭਲ ਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਤੇ ਉਹ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਮਝਾਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰਥ ਛੁਡਕੈ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਵਣ ਜਾਹੀਂ ॥ ਬਗਲ ਸਮਾਧ ਲਗਾਇਕੇ ਜਿਉਂ ਜਲ ਜੰਤਾਂ ਘੁਟ ਘੁਟ ਖਾਹੀਂ ॥ ਹਸਤੀ ਨੀਰ ਨਵਾਲੀਅਨਿ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਖੋਹ ਉਡਾਹੀਂ ॥ ਨਦੀ ਨ ਡੁਬੈ ਤੂੰਬੜੀ ਤੀਰਥ ਵਿਸ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਹੀਂ ॥ ਪੱਥਰ ਨੀਰ ਪਖਾਲੀਐ ਚਿੱਤ ਕਠੋਰ ਨ ਭਿਜੈ ਕਾਹੀਂ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮ ਨ ਉਤਰੈ ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਇ ਭਵਾਹੀਂ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣ ਪਾਰ ਨ ਪਾਹੀਂ ॥੧੦॥ (੧੫-੧੦-੨)

ਜੇ ਕਰ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ, ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ

[Top](#) [Brief Conclusion](#)

- ਜੇਕਰ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਚ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿੱਥ ਮਿਟਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲੇ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ “**ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ**”, ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।
- ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਬਾਹਰੋਂ ਝੂਠੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ।
- ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ, ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਤਖਤਾਂ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਗੁਰਸਿਖ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੀਰਥ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥੁ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।
- ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਬੋਰਡ ਮਿਲਣਗੇ, ਪਰ ਨਾਮੁ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, “**ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ**”। ਖਾਲੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲਣਗੇ, ਪਰੰਤੂ, “**ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ**” ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ।

- ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਰਥ ਨਾਮੁ ਹੈ, ਸਬਦ ਦੀ ਬੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਤਰਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥੁ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨੁ ਹੀ ਨਾਮੁ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਡਿੱਗਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ! ਮੈਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਚੰਗੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਾ।
- ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮੁ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਉਸ ਨੂੰ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਵਿਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਾਣ ਜਾਂ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਹਜਿ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।
- ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭਟਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਨਾਮੁ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਸਮਝੋ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਜਾਂ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਲੱਭ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦੀ ਕਦਰ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੋਹ ਤੇ ਚਿੰਤਾ, ਹਉਮੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਜੰਜਾਲ, ਆਦਿਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ।
- ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਇਹ ਮੈਲ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ। ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ ਹਉਮੈ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਇਆਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਭ ਜੀਵ ਇਥੋਂ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਗੇ।
- ਲੋਕ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਗੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਆ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਜਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਧੋਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ, ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੀ ਖੱਟਾਂਗਾ?
- ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਸੁਣ ਲਈ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਮੋਤੀ ਉਪਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਧੋ ਸਕਦਾ। ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਝਾਕ ਨਾਲ, ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।
- ਜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਏ, ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਤਾਂ ਮਨ ਵੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਹਨ, ਕਿ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੇ, ਭਾਵ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਵੀ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰਾਏ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡੋਲਣ ਨਾ ਦੇਵੇ; ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ।
- ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਅੱਜਕਲ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਜੋਗ ਮਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਖੋਜ ਵਾਲ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਗਨ, ਮੁਹੂਰਤ, ਸੁਆਦ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਕੀ ਵਜਾਣਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ, ਆਦਿ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਾਂ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਰੋਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਗਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਦ ਵਜਾਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਸਮਾਧੀ ਲਾਇਆਂ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤਿਆ ਜਾਂ ਜੋਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਨਿਤ ਦੇ ਸੋਗ ਕੀਤਿਆਂ, ਰੂਪ, ਮਾਲ ਧਨ ਤੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆਂ, ਤੀਰਥ ਤੇ ਨ੍ਰਾਤਿਆਂ ਜਾਂ ਨੰਗੇ ਘੁਮਣ ਨਾਲ, ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ, ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਖ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਦੀ ਅਕਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਹੋਵੇ। ਜੀਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਇਸ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦਾ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਲੋਂ ਦੁਚਿੱਤਾਪਨ ਰੱਖਿਆਂ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਜੀਵ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਬਰਫ ਵਰਗੇ ਠੰਡੇ ਠਾਰ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲੀ ਨਾਦ ਵਜਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਅਸਲ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਸਦਾ ਅਡੋਲ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

- ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਡੂੰਘੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਮੋਤੀ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਹਨ, ਤੇ ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਸੇਵਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨਮੋਲਕ ਖਜਾਨੇ ਖੋਜ ਕੇ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਪਰੇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਸਫਲ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।
- ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪੀਤਿਆਂ ਤੋਹ ਜਰੂਰ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੁਲੀ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਧੁਪ ਸਕਦਾ। ਸੁੱਚੀ ਚੁਲੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਵੇ।
- ਜੇਹੜਾ ਵੱਡਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਵੱਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨਾ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਲਾਇਆਂ ਜੇਕਰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡੱਡੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਨ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਸੱਚਾ ਨਾਵਣੁ, ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਬੁਝਾਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮੁ ਜੱਪਾਗੇ।
- ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਪ ਸਿਰਫ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆਂ ਹੀ ਧੋਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੁੰਨ ਜਾਂ ਪਾਪ ਨਿਰੇ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ।
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ, **‘ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ, ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ’** ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਹੁਕਮੁ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੁਕਮੁ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, **‘ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪਾਈਅਹਿ’**। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਜੇਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮੁ ਦੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਤੁਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ, ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਠੀਕ ਠਾਕ ਬਚਾ ਲਏ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
- ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਜਾ ਧਾਰਮਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਿਰਾ ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੀਰ ਧੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਲਾ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ, ਮੋਹ ਵਿਚ, ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾ ਕਰਕੇ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮੁ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਜੇਕਰ ਨਾਮੁ ਵਲੋਂ ਬੋਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰਮਕ ਕਰਮ ਇਉਂ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ ਨੂੰ ਕੁੱਟੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖੁੱਡ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਆਤਮਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਖੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਆਪਾ ਵਾਰਿਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਾ ‘ਗਿਆਨ’ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ‘ਸਤਿਗੁਰੂ’ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਸਦਕਾ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

- ਜਿਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਉਸ ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ।
- ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਖੋਟੇ ਮਨ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਏ ਹਨ ਕਿ, ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਤੇ ਚੋਰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹਾ ਕੇ ਵੀ ਚੋਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਜੇਹੜੇ ਬੰਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਿੱਸਣ, ਤੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਇਉਂ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਿਆ ਸਮਝੋ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜੁਆਰੀਆ ਜੂਏ ਵਿਚ ਧਨ ਹਾਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੋਡ ਜੂਏ ਵਿਚ ਹਾਰ ਲਈ ਸਮਝੋ।
- ਨਿਰੇ ਬਾਹਰੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦਿੱਸਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਰੋਗ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਰੋਗ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਨੰਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਇਹੀ ਹੈ ਮਨ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਵਸੀਲਾ, ਤੇ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਰਗ।
- ਜੇਕਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੂੜ ਕਪਟ ਦੀ ਮੈਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ, ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ, ਬਾਹਰੋਂ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਰੱਖਣਾ ਇਕ ਧੋਖਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲਉਕੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕੁੜੱਤਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਭਾਵ, ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਨਿਰਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਉਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੱਡੂ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੱਡੂ ਵੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੈ।
- ਅਸਲੀ ਉੱਦਮ ਉਹ ਹੈ, ਕਿ ਪੰਜੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈਏ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ।
- ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਕੁਰਬਾਨੀ’ ਦੇ ਕੇ ਧੋਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਖੁਦਾ ਮਨੁੱਖ ਪਾਸੋਂ ਸਿਰਫ ਦਿਲ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬੁਢੇਪਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਠੋਰ ਮਨ ਭਿਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਭੰਡਲ ਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਤੇ ਉਹ ਇਧਰ ਉਧਰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਮਝਾਏ ਹਨ, ਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ, ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਇਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਰਵਾਇਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਭੇਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ। ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਸੀਂ ਚੁਣਾਂਗੇ ਉਹੇ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਭੁਗਤਾਂਗੇ।

ਵਿਹਲੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਖਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ। **“ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥ ਅਕਲੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥੧॥” (੧੨੪੫)** ਇਹ ਸਬਦ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਨ ਵੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੈਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਮੂਰਵਾਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਆਪ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਧਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ

ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋਰ ਵਿਗਾੜਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰਖ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਸਵੈ ਪਰੇਰਨਾ ਲਈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੁਧਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਾ ਜੋ ਨਿਮਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕਈਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਸੀ, ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਹੋਰ ਜਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਰਵਾਇਤੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਝੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਗਭਗ ੫ ਦਿਨ (੧੨੦) ਘੰਟੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ੪/੫ ਘੰਟੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਫਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਮ ਕੁੰਢ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਗਭਗ ੧੦ ਦਿਨ (੨੪੦ ਘੰਟੇ) ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ੪/੫ ਘੰਟੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਫਰ ਜਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੇਮ ਕੁੰਢ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਨੀ ਕੁ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਨਾਂ ਕੁ ਹੋਰ ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਹਿਣ, ਖਾਣਾਂ, ਹੋਟਲ, ਸਰਾਂ, ਸੌਣ ਲਈ ਥਾਵਾਂ ਮੱਲਣਾ, ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸਭ ਲੋਕ ਦੱਸਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾਂ ਸਹਿਬ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਤਨਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਨ, ਸੁਣਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਬੀਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਤੇ ਉੱਚੀ ਵੀਚਾਰ ਸਿਰਫ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨਮੋਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵ ਆਪ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਘਟਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਤੇ ਉੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਾਈ ਇਸੜੀ ਦਾ ਸੰਗ, ਪਰਾਇਆ ਧਨ, ਲਾਲਚ, ਹਉਮੈ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਮੰਦੇ ਕਰਮ, ਭੈੜੀ ਨੀਅਤ, ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਿਆ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਕਰਮ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਤੇ ਚੰਗਾ ਆਚਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨਮੋਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ”

(ਡਾ: ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ)
ਆਰ ਐਚ ੧ / ਈ - ੮, ਸੈਕਟਰ - ੮,
ਵਾਸ਼ੀ, ਨਵੀਂ ਮੁੰਬਈ - ੪੦੦੭੦੩.

(Dr. Sarbjit Singh)

RH1 / E-8, Sector-8,

Vashi, Navi Mumbai - 400703.

Email = sarbjitsingh@yahoo.com

Web = <http://www.geocities.ws/sarbjitsingh>

<http://www.sikhmarg.com/article-dr-sarbjit.html>

[Top](#) [Brief Conclusion](#)